

Dariusz Gregorczyk

Sławomir Zalewski, *Ochrona informacji niejawnych. Wybrane zagadnienia bezpieczeństwa osobowego*¹

W ubiegłym roku na polskim rynku wydawniczym ukazała się książka Sławomira Zalewskiego pt. *Ochrona informacji niejawnych. Wybrane zagadnienia bezpieczeństwa osobowego*. Autor publikacji – pracownik naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie – od wielu lat zajmuje się problematyką bezpieczeństwa państwa. S. Zalewski jest uznanym autorem wielu opracowań z zakresu ochrony informacji niejawnych.

Recenzowana praca odnosi się do jednego z bardzo ważnych elementów systemu ochrony informacji klasyfikowanych, jakim jest tzw. bezpieczeństwo osobowe. Skupiając się na tym zagadnieniu, autor stara się określić rolę człowieka w systemie zabezpieczenia i ochrony informacji. Tematyka ta nabiera szczególnego znaczenia zwłaszcza współcześnie – w dobie globalizacji i informatyzacji świata, w którym istotną rolę dla państw i instytucji międzynarodowych odgrywa posiadanie wiadomości o otoczeniu czy przeciwniku. Zdolność pozyskania wiedzy, a następnie umiejętność jej inteligentnego wykorzystania, jest jednym z podstawowych filarów sprawnego działania każdej władzy. Należy jednak pamiętać, że zdobycie informacji to tylko jedna strona medalu w toczącej się konfrontacji informacyjnej. Drugą stroną będzie odpowiednie zabezpieczenie posiadanych baz danych zarówno przed przeciwnikiem zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Problem ten uwypuklają opisane niedawno przypadki ujawnienia – w Polsce i na świecie – informacji wrażliwych przez osoby, które miały formalny dostęp do tego typu wiadomości. Z tego też względu osoby, które z racji zajmowanych stanowisk, pełnionych funkcji czy wykonywanych zadań są bardzo ważnym, ale jednocześnie najsłabszym ogniwem w systemie ochrony informacji niejawnych, muszą znaleźć się pod szczególną ochroną.

W publikacji autor analizuje aktualny stan przepisów oraz wskazuje na zmiany prawa, które dotyczą osób mających dostęp do wiadomości klasyfikowanych, związanych z realizacją ustawy o ochronie informacji niejawnych lub starających się o uzyskanie dostępu do tego typu informacji. Określa też charakter i specyfikę problemu bezpieczeństwa osobowego w systemie ochrony informacji na tle istniejących uwarunkowań politycznych i społecznych.

Opracowanie jest strukturalnie uporządkowane, zawiera wstęp, osiem rozdziałów, podsumowanie i bibliografię.

W pierwszym rozdziale – *Współczesne państwo i jego tajemnice* – autor omawia zagadnienia związane z ochroną informacji niejawnych w relacji do pozycji państwa, które jako podmiot bezpieczeństwa działa w dynamicznie zmieniających się zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowaniach. W tej części pracy S. Zalewski wskazał również na wzrost znaczenia stosowanych formalnych procedur ochrony informacji, które w praktyce nie zawsze skutkują zwiększeniem bezpieczeństwa informacyjnego. Prymat czynników formalnych w prowadzonych procedurach może być elementem negatyw-

¹ Płock 2014, NOVUM, 205 s.

nym i może doprowadzić do sytuacji wykorzystania tajemnicy przeciwko obywatelowi przez państwo. Dobrze skonstruowane procedury oparte na przejrzystych przepisach powinny jednak stać się skutecznym narzędziem ochrony informacji niejawnych, praw obywatela, a więc w rezultacie sprzyjać wzrostowi bezpieczeństwa państwa.

W rozdziale drugim – *Ochrona informacji niejawnych w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego* – autor przedstawił i scharakteryzował obowiązujące w strukturach Paktu Północnoatlantyckiego normy bezpieczeństwa odnoszące się do ochrony informacji klasyfikowanych. W tej części publikacji zostały przeanalizowane przepisy Dyrektywy Bezpieczeństwa Osobowego AC/35-D/2000, które mają zastosowanie w krajach członkowskich NATO. Omówienie powyższego dokumentu jest istotne z tego względu, że to właśnie Dyrektywa jest pierwotnym aktem w stosunku do obowiązujących w tym zakresie przepisów w naszym kraju.

W rozdziale trzecim – *Ochrona informacji niejawnych w Unii Europejskiej* – autor zaprezentował podstawy prawne oraz ogólny zakres standardów bezpieczeństwa związanych z organizacją ochrony wiadomości objętych klauzulą niejawności w UE. Powyższe zagadnienie opisano, opierając się na założeniach *Decyzji Rady z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie przepisów bezpieczeństwa dotyczących ochrony informacji niejawnych UE(2011/292/UE)*².

W dalszej części tego rozdziału przedstawiono i przeanalizowano przepisy związane z bezpieczeństwem osobowym obowiązujące w państwach członkowskich Unii Europejskiej, które zostały zawarte w załączniku nr 1 do wymienionej decyzji.

W czwartym rozdziale – *Ewolucja rozwiązań krajowych* – autor dokonuje retrospekcji przepisów ustawy o ochronie informacji niejawnych z 1999 r., porównując je z obecnie obowiązującą ustawą z 5 sierpnia 2010 r.³ Omówienie zmian oraz rozwiązań prawnych w obu ustawach pozwala na lepsze zrozumienie tendencji i kierunków ewolucji przepisów krajowych w tej kwestii. Należy w pełni zgodzić się z autorem książki, że funkcjonujące w Polsce normy dotyczące ochrony informacji niejawnych są kompatybilne ze standardami obowiązującymi w strukturach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego.

Rozdział piąty – *Postępowanie sprawdzające* – dotyka istotnego problemu w systemie ochrony informacji, jakim jest ocena, czy osoba mająca mieć dostęp do wiadomości niejawnych daje gwarancję zachowania tajemnicy. Autor skoncentrował się na dokładnym omówieniu wymogów i zakresu danych wpisywanych do ankiety bezpieczeństwa osobowego (ABO). Dokonał też zestawienia porównawczego wzorów ankiet, które były załącznikami do ustawy z 1999 r. z aktualnie obowiązującymi. Podsumowując tę część rozważań, stwierdził, że (...) *widoczne jest poszerzenie zakresu danych wymaganych w nowej ankiecie bezpieczeństwa osobowego* w stosunku do wcześniejszych przepisów ustawowych.

W tym rozdziale znajduje się także omówienie zakresu prowadzonego postępowania sprawdzającego i czynności, które są w związku z tym realizowane przez upoważnione do tego podmioty. Autor konfrontuje obowiązujące rozwiązania krajowe ze standardami natowskimi i unijnymi. W konkluzji tej części opracowania S. Zalewski zwrócił uwagę na potrzebę zachowania równowagi między koniecznością zbierania informacji o osobach w procesie prowadzenia postępowania sprawdzającego a ochroną zebranej wiedzy przed możliwością bezprawnego jej wykorzystania.

² Dz.Urz. UE L 141 z 27 maja 2011, s. 17 (przyp. red.).

³ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. Nr 182, poz. 1228, z późn. zm.) – przyp. red.

Kolejny, szósty, rozdział – *Postępowanie odwoławcze i skargowe* – został, zgodnie z tytułem, poświęcony problematyce postępowania odwoławczego oraz możliwości złożenia skargi przed sądem administracyjnym. Autor z jednej strony omawia rolę służb specjalnych, które są reprezentantem instytucji działających w sprawach bezpośrednio związanych z bezpieczeństwem państwa, z drugiej zaś wskazuje na prawny interes obywatela w kwestii możliwości odwołania się od negatywnych dla niego decyzji wydanych przez instytucje prowadzące postępowanie sprawdzające. Dlatego słuszna jest teza autora, że w Polsce powyższe zagadnienie – w przeciwieństwie do rozwiązań francuskich, włoskich czy hiszpańskich – w dalszym ciągu pozostaje wyzwaniem, które czeka na rozwiązanie.

W rozdziale siódmym – *Stosowanie Kodeksu postępowania administracyjnego w postępowaniach sprawdzających i odwoławczych* – są rozważane kwestie związane ze stosowaniem przepisów kodeksu postępowania administracyjnego w procedurach postępowania sprawdzającego i odwoławczego. Autor zwrócił tu uwagę na konieczność rzetelnego i starannego gromadzenia danych oraz dokumentowania wykonywanych czynności w toku prowadzonego postępowania. Zgromadzone informacje w sposób bezpośredni wpływają na wiarygodną i bezstronną ocenę osoby, która została poddana procedurze sprawdzeniowej. Nie jest to również bez znaczenia dla organu odwoławczego czy sądu administracyjnego, które w sytuacjach wątpliwych muszą zająć obiektywne stanowisko w rozpatrywanej sprawie.

W ostatnim rozdziale – *Problematyka szkoleń w zakresie ochrony informacji niejawnych* – został omówiony zakres i warunki szkolenia osób mających mieć dostęp do dokumentacji klasyfikowanej. Autor rozważa pozycję i zakres działań służb specjalnych oraz pełnomocnika ds. ochrony informacji niejawnych w obowiązującym systemie szkoleń wynikających z zapisów ustawy o ochronie informacji niejawnych z 2010 r. Podjął też próbę określenia roli i znaczenia działającego w Polsce rynku wiedzy o bezpieczeństwie państwa w odniesieniu do problematyki ochrony informacji niejawnych. Ocena zakresu prowadzonych szkoleń na podstawie ustawowych kryteriów wskazuje na konieczność ich regularnego przeprowadzania ze względu na nieustannie zmieniające się warunki wymuszające stosowanie lepszych i bardziej skutecznych mechanizmów chroniących posiadane zasoby informacyjne.

Należy zgodzić się z autorem, że dynamicznie rozwijająca się dziedzina, jaką jest bezpieczeństwo państwa, wpływa również na rozwój rynku wiedzy o tej tematyce. Zapotrzebowanie na tego typu specjalistyczną wiedzę sprzyja działalności podmiotów pozapaństwowych, które chętnie wypełniają lukę pozostawioną w tym zakresie przez instytucje państwowe. Ważne jest jednak, aby poziom nauczania był dostosowany do aktualnych wyzwań i zagrożeń, co w warunkach społeczeństwa informacyjnego będzie miało bezpośrednie przełożenie na podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa o problemach związanych z bezpieczeństwem państwa.

W *Podsumowaniu* autor stawia osiem wniosków. Z jednej strony są one konkluzją rozważań przekazanych w publikacji, z drugiej zaś stanowią wskazówkę do prowadzenia dalszych, bardziej pogłębionych badań naukowych dotyczących kwestii ochrony informacji niejawnych w systemie bezpieczeństwa państwa.

Zaprezentowany przez autora materiał powstał na podstawie publikacji o tematyce prawniczej oraz analizy porównawczej wybranych przepisów odnoszących się do prezentowanej problematyki. Na wysoką wartość merytoryczną książki ma niewątpliwie wpływ długoletnie doświadczenie zawodowe autora związane zarówno z realizacją

postępowań sprawdzających i odwoławczych, jak i organizowaniem i prowadzeniem szkoleń dotyczących tematyki ochrony informacji niejawnych. Za ważne dla prezentowanego tematu należy uznać zastosowanie w pracy 17 tabel, które pozwalają na lepsze zrozumienie związków i zależności aktów normatywnych obowiązujących w tym zakresie w Polsce oraz w NATO i UE.

Recenzowana publikacja w sposób całościowy ukazuje i analizuje przedstawioną problematykę związaną z bezpieczeństwem osobowym. Książka jest ważną pozycją w naukach o bezpieczeństwie, która uzupełnia wiedzę dotyczącą systemu ochrony informacji niejawnych. Prezentowana publikacja jest napisana w sposób przejrzysty i klarowny. Monografia Sławomira Zalewskiego jest bez wątpienia interesującym źródłem wiedzy nie tylko dla osób zajmujących się zawodowo problematyką ochrony informacji niejawnych, lecz także może stanowić punkt wyjścia do dalszej naukowej dyskusji nad tym zagadnieniem. Będzie również ciekawą lekturą dla studentów pogłębiających swoją wiedzę na takich kierunkach, jak bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne i politologia.